

Az egyetemi/főiskolai könyvtár nyitvatartási idejét a hallgatók egy ötfokú skálán átlagosan 3,48-os osztályzattal értékelték. A könyvtári szolgáltatásokkal (katalógus, számítógépes keresés, információk) a megkérdezettek kevésbé elégedettek, átlagosan 3,34-ra értékelték, míg a legrosszabb osztályzattal a keresett könyvek megtalálhatóságát és kikölcsönözhetőségét „jutalmazták”, átlagosan 2,86-ra.

Számítógép-használat

A mai főiskolásoknak, egyetemistáknak a modern technika – például a számítógép használata – életük szerves részét képezi, alig egytizedük viszont azt vallotta, hogy idegenkedik ezek használatától; 62 %-uknak ez teljesen természetes dolog.

A hallgatók 16 %-ának van saját számítógépe, közel 50 %-uk családjában, baráti, ismerősi körében, illetve kollégiumban tud hozzáférni, 63 %-uk pedig az intézményben, tanszéken használhat számítógépet. Hat százalékuk említett egyéb lehetőséget, s mindössze hét százalékuk nyilatkozott úgy, hogy egyáltalán nem tud sehhol sem számítógéphez ülni. Mivel egy válaszadó több lehetőséget is megjelölhetett, a kapott százalékok meghaladják a száz százalékot.

A meglehetősen jó hozzáférési lehetőségeket úgy tűnik, kevésbé használják ki a hallgatók, ugyanis például számítógépes szövegszerkesztőt mindössze egynegyedük használ rendszeresen, másik egynegyedük ritkán, 28 %-uk eddig csak néhányszor, míg 22 %-uk sohasem használt. Ennél kevésbé elterjedt, hogy valamilyen más, speciális számítógépes programot használjanak a hallgatók, ezt csak 15 %-uk említette rendszeresen, és 19 %-uk ritkán előfordulónak, 45 %-uk viszont soha nem használ más számítógépes programot.

Az elektronikus levelező rendszert, az *e-mailt* már jóval kevesebben, csak tizenkét százaléknyian használják rendszeresen, és további három százalékuk ritkán; azonban 65 %-os azoknak az aránya, akik még sohasem vették ezt igénybe.

Az *Internetet* mindössze öt százalékuk használja rendszeresen és hét százalékuk ritkábban, ám a döntő többség (73 %) még soha nem használta azt.

Valamilyen számítógépes adatbankot is csak kevesen vesznek igénybe (hat százalék rendszeresen, 11 % ritkábban); a hallgatók háromötöde ugyanakkor a „soha” kategóriát jelölte meg.

Miklós Györgyi

AGRESSZÍV VISELKEDÉS

Az erőszakhoz való hozzáállás. Milyen jellegzetes szociológiai különbségek lelhetők fel a fiatalok erőszakhoz való viszonyában?

A fiatalok véleményét a társadalmi integrációban elfoglalt pozíciójuk szerint csoportosítjuk, mivel minden eddigi elemzésünk azt bizonyítja, nagyon lényegesen befolyásolja a fiatalok véleményét, magatartását társadalmi státuszuk. Társadalmi státuszukat tulajdonképpen munkaerőpiaci pozíciójukkal mérhetjük, tehát azzal, hogy tanulnak, dolgoznak, vagy munkanélküliek. A társadalomban elfoglalt pozíciójuktól

nagymértékben függ az, hogy milyen mértékű tolerancia-intolerancia alapozódik meg bennük a társadalmi, gazdasági nehézségekkel, az őket sújtó problémák megoldatlanságával szemben. Hiszen minél sérülékenyebb társadalmi helyzetben vannak – mint amilyenek a munkanélküli, de részben a dolgozó fiatalok is –, annál problematikusabb lehet a társadalom kihívásaihoz való viszonyuk. Mintánkban a fiatalok abszolút többsége, 78 %-a még tanult, 12 %-uk már dolgozott, 10 %-uk viszont már munkanélküliként próbálta megtalálni helyét ebben a felnőttet is próbára tevő világban.

A következő táblázat olyan kérdésekre adott válaszok átlagait tartalmazza, amelyek alkalmasnak bizonyultak a fiatalok erőszakkal kapcsolatos állásfoglalásának mérésére. (A válaszok 1-től 5-ig vehetnek fel értékeket, az 1-es a teljes elutasítást, az 5-ös a teljes egyetértést jelenti. Tehát minél magasabb az átlag, annál nagyobb arányban fogadták el a fiatalok az adott véleményt.

Egyes politikai állítások elfogadottságának átlaga (minimum 1, maximum 5)

	Átlag	Tanulók	Dolgozók	Munkanélküliek
1. „Nem csoda, ha a fiatalok elfordulnak a felnőttek világától, hiszen az nem ígér számukra túl sok jót.”	3,10	3,04	3,29	3,31
2. „Ma olyan reménytelen a fiatalok helyzete, hogy elkeseredésükben bármire hajlandók.”	2,97	2,90	3,09	3,38
3. „Ha az ország vezetői nem törődnek jobban a fiatalok gondjaival, akkor a fiatalok akár erőszakkal is meg fogják szerezni, ami nekik jár.”	2,94	2,88	3,07	3,27
4. „Nem az a fontos, amit az ember az iskolában tanul, mert az életben úgysem arra lesz szükség.”	2,85	2,75	3,16	3,27
5. „Szívesen elmennék ebből az országból, ha lenne rá módom.”	2,37	2,28	2,64	2,76
6. „Én is hajlandó lennék részt venni egy erőszakos mozgalomban, ha biztosítva látnám, hogy a helyzetem ettől jobbra fordul.”	2,13	2,09	2,20	2,32

A táblázat adataiból első ránézésre megállapítható, ahogy haladunk a tanuló fiatalok felől a dolgozókon át a munkanélküli fiatalok felé, úgy nőnek az átlagok. Ez egyértelműen arra utal, hogy a dolgozó fiatalok már valamelyest, a munkanélküliek

pedig mindenki másnál pesszimistábbak, ami a felnőtt világba való integrálódást, az iskolának az életre való felkészítését, a személyes és az ország jövőjébe vetett bizalmat jelenti. Az eredmények ugyanakkor azt is mutatják, hogy a dolgozó, de főleg a munkanélküli fiatalok pesszimizmusuknak „megfelelően” a legnagyobb hajlandóságot mutatják egyrészt arra, hogy elismerjék a fiatalok erőszakhoz való jogát helyzetük javítása érdekében, másrészt arra, hogy adott esetben ők maguk is részt vegyenek olyan erőszakos mozgalomban, amelytől problémáik megoldását remélik. A dolgozó fiatalok körében közel 11 %, a munkanélkülieknél pedig közel 12 % azoknak az aránya, akik teljes egyetértéssel hangoztatják egy ilyen mozgalomban való esetleges részvételüket. A tanulóknál ez mindössze 6,9 %, ami bőven a 7,5 %-os átlag alatt marad (amely a minta egészére értendő).

Ugyanakkor a tanulóknál is megfigyelhető egy olyan különbség, amelyre feltétlenül fel kell hívni a figyelmet. Az öt iskolatípus közül, ahol a fiatalok tanulnak – általános, szakmunkásképző, szakközépiskola, gimnázium és felsőfokú oktatási intézmény – a szakmunkásképző intézetekben tanuló fiataloknál nagyon hasonló tendenciák tapasztalhatók a véleményekben, mint a dolgozó vagy munkanélküli fiatalok esetében. Szinte minden egyes állításnál ők kapják a legmagasabb átlagokat, ami arra utal, hogy ők értenek egyet legnagyobb arányban ezekkel a pesszimista véleményekkel. Másrészt az azzal való egyetértés átlaga – miszerint hajlandók lennének részt venni egy olyan erőszakos mozgalomban, amelytől helyzetük jobbra fordulását várnák – meghaladja a dolgozó fiatalokét, és megközelíti a munkanélküliekéét (2,25). A tanulók közül a legpozitívabban a gimnazisták és a felsőfokon tanulók gondolkodnak.

Skinhead-jelenség

Több szempontból is vizsgáltuk a skinhead ideológiával kapcsolatos attitűdöket. Egyrészt abból a szempontból, hogy egyáltalán mennyire ismerik a 14-18 éves fiatalok ezt a mozgalmat, mit hallottak, mit tudnak erről, másrészt abból az aspektusból, hogy mennyire értenek egyet ezzel a gondolkodásmóddal, mit gondolnak ennek ideológiai háttéréről, az alapelvekről, a résztvevők tevékenységéről, magatartásáról.

A következő táblázat a skinheadekhez való érzelmi viszonyát, egyúttal a velük való azonosulás mértékét mutatja be egyrészt a minta egészére vonatkozóan, másrészt munkaerőpiaci pozíciójuk szerint.

A 14-18 évesek érzelmi viszonyulása a skinheadekhez

	Minta átlaga	Tanuló	Dolgozó	Munka- nélküli
1. Teljesen egyetért	4,8	4,6	4,1	6,6
2. Részben egyetért	19,7	20,6	18,5	14,1
3. Teljesen elutasítja	58,5	57,9	60,1	62,2
4. Közömbös (nem foglal állást)	4,1	4,1	3,2	5,2
5. Nem tudja megítélni	12,9	12,8	14,1	11,8
Összesen	4796	3790	567	439

A minta egészére vonatkozó adatokat tekintve láthatjuk, a többség egyértelműen elutasítja a skinhead mozgalmat. Közel egyötödük részben egyetért velük, és mindössze öt százalékuk ért együtt velük teljesen. Becsléseink szerint, amelyeket az egész ifjúsági népességre tettünk, mintegy 40 ezer lehet azoknak a száma, akik teljesen egyetértenek a skinheadekkel, körülbelül 160 ezer lehet azoké, akik részben értenek csak egyet velük, és a fiatalok többségükben, azaz mintegy 480 ezren teljesen elutasítják ezt az erőszakos ideológiát. Nem mondható megnyugtatónak, hogy legalább 130-140 ezer azoknak a fiataloknak a száma, akik teljesen közömbösek a skinheadekkel szemben, vagy egyszerűen nincs róluk véleményük. A baj az, hogy nem lehet róluk igazán tudni, mit is gondolnak valójában, illetőleg nem lehet tudni azt sem, hova állnának, kihez csatlakoznának egy esetleges társadalmi krízishelyzet esetén.

Figyelemre méltóak a fiatalok véleményében – társadalmi státuszuk szerint – megmutatózó különbségek. A munkanélküli, és részben a dolgozó fiataloknál is csökken a részben egyetértők, és megnő a skinheadeket teljesen elutasítók aránya. Ugyanakkor a munkanélküliek között valamelyest megnő a velük teljes mértékben egyetértők aránya is.

A mélyebb elemzés kimutatta, hogy a tanulók között is nagyon lényeges különbségek vannak aszerint, hogy ki milyen iskolatípusban tanul: érettségit nem adó három éves szakmunkásképző intézetben, négy éves érettségit és szakmát is adó szakközépiskolában, vagy érettségit adó és továbbtanulásra is felkészítő gimnáziumban. A teljes mértékben azonosulók egyharmada a szakmunkástanulók közül kerül ki, egyötöde pedig a szakközépiskolába járók közül. A szakközépiskolások aránya a részben egyetértők körében még magasabb, így a szakközépiskolások a skinheadekkel teljesen vagy részben szimpatizálók 31 %-át teszik ki.

Figyelemre méltó a véleményeknek a nem és kor szerinti differenciálódása is. A skinheadek ideológiájával való azonosulás elsősorban a fiúkra jellemző. A teljesen egyetértők kétharmada, és a részben egyetértők 60 %-a fiú volt, míg a skinheadeket teljesen elutasítók fele lány. Ez kapcsolatban állhat azzal a ténnyel, hogy azokat az iskolákat, melyeknek tanulói számára leginkább vonzó ez az ideológia, főleg fiúk látogatják.

Életkor tekintetében nem egyenes vonalú az összefüggés, ugyanis a legnagyobb arányban a 16-17 évesek azonosulnak a skinhead ideológiával (körülbelül egy-egyedük). A fiatalabbak is az idősebbek is inkább az elutasításra hajlanak.

Jelentős különbségeket találunk településtípusonként és régióként is. A fiatalok 29 %-a részben vagy teljesen egyetért a skinheadekkel, míg ez az arány a falusi fiatalok körében 20 %. Legkevesbé az ország egyik legfejlettebb régiójának fiataljai szimpatizálnak a skinheadekkel, körükben ez az arány csak 16 %, és az elutasítók aránya is ott a legmagasabb (69 %). A legerősebb szimpátiát az észak-keleti és keleti megyéket magába foglaló régió fiataljai mutatnak a skinheadekkel. Ez az arány a régióban a 28 %-ot is eléri. Ez az eredmény várható volt annak fényében, hogy a skinheadek egyik közismert központja ebben a régióban van. Nem elhanyagolható tehát az a hatás, amelyet a környezetükre az ott élő fiatalokra gyakorolnak.

Azonosulás a skinhead ideológiához

Általában elmondható, hogy a fiatalok leggyakrabban a skinheadek agresszív, erőszakos viselkedését, fajgyűlölő, fajüldöző természetét, cigányellenességét, idegengyűlöletét, valamint primitívségét, butaságát, barbarizmusát említették. Ennél sokkal ritkábban utaltak antiszemitizmusukra vagy arra, hogy ők a régi Magyarországért lépnek fel.

Ezekből az információkból azt viszont nem tudjuk megmondani, milyen érzelmekkel áthatva mondták azt, amit megfogalmaztak. Egyetérttek azzal a bizonyos vonással, amiről beszéltek, vagy nem. Ahhoz, hogy pontosan kiderüljön, mi a konkrét tartalma egyetértésüknek vagy elutasításuknak, a válaszok és a hozzájuk tartozó érzelmek együttes megoszlását kellett megvizsgálnunk. Ezekből az együttes megoszlásokból a következő táblázatokban kiemeltük azokat a jellemzőket, amelyek igazságtartalmával az átlagnál sokkal nagyobb mértékben értettek egyet a fiatalok, illetve azokat, amelyeket viszont az átlagnál sokkal nagyobb mértékben utasítottak el. (Olyan itemeket emeltünk ki, ahol az átlagtól való eltérés statisztikailag szignifikáns volt, tehát azt nem a véletlen, hanem a közöttük lévő szoros tartalmi kapcsolat okozta).

Az átlagnál nagyobb mértékben elfogadott skinhead vonások az egyes itemeket említők százalékában

	Első említés	Második említés	Harmadik említés
1. Cigányellenesség	50,3	38,4	41,9
2. Ők rendes és jó emberek, amit akarnak az alapvetően jó	90,6	-	-
3. Amit tesznek, azt a „régii” és a „nagy” Magyarországért teszik	78,0	74,1	-
4. Közösségeik nagyon összetartóak, nem tagadják meg önmagukat	94,7	-	-
5. Elveik, szándékaik és tetteik általában (nem határozva meg pontosan)	31,8	30,2	-
6. Gyűlölet az idegenekkel, külföldiekkel, bevándorlókkal szemben	30,1	22,3	-
7. Ők sem mind egyformák, vannak köztük jók és rosszak egyaránt	31,3	-	-
8. Külsejük, kinézetük, hajjuk, ruhájuk stílusuk	-	-	36,4

A legnagyobb egyetértést a következő jellemzők kapták: a skinheadek cigányellenessége, kötődésük a „régii” és „nagy” Magyarországhoz (az első világháborút lezá-

ró trianoni békeszerződés előtti Magyarországot értjük ez alatt), közösségeik összetartása, a külföldiekkel és bevándorlókkal szembeni gyűlöletük, kinézetük, öltöztetésük és stílusuk, valamint általában magatartásuk és tevékenységük.

A fiatalok tényleges attitűdjei csak akkor határozhatók meg pontosan, ha azt is elemezzük, mely karakterisztikus vonások kerültek elutasításra az átlagnál nagyobb mértékben. A következő táblázat ezeket az információkat tartalmazza.

Az átlagosnál nagyobb mértékben elutasított skinhead vonások az egyes itemeket említők százalékában

	Első említés	Második említés	Harmadik említés
1. Cigányellenesség	45,7		
2. Rasszizmus, faji megkülönböztetés általában	94,4	91,3	92,9
3. Agresszivitásuk, durvaságuk, erőszakosságuk	94,3	96,9	95,5
4. A skinheadek ostoba, buta, udvariatlan, primitív, barbár emberek	93,5	93,8	95,8
5. Magatartásuk és tevékenységük általában	88,3	92,0	90,9
6. Nem tolerálják az emberek különbözőségét	94,7	-	-
7. Céljaik félelemkeltőek	100,0	95,2	-
8. Antiszemitizmusuk	90,9	93,8	85,7

Van egy figyelemre méltó megosztottság azok között, akik első helyen említették a skinheadek cigány-ellenességét. Megközelítőleg azonos azoknak az aránya, akik elutasítják (45,7 %), illetve azoké, akik egyetértenek (50,3 %) ezzel a magatartással. Viszont a skinheadek agresszív, durva, erőszakos magatartása, rasszizmusa és félelemkeltő tevékenysége határozott elutasításra került. Alapvetően buta, durva, primitív embereknek tekintik őket.

Figyelemre méltó, hogy az antiszemitizmust, mint a skinheadek egy karakterisztikus vonását csak nagyon kevesen említették (mindössze 36 fiatal). Ezt nem tekintik igazán e mozgalom lényegéhez tartozónak. Az esetek óriási többségében teljes mértékben elutasításra került ez az attitűd.

Részletesen megvizsgáltuk a skinhead ideológia elfogadottságát, illetve elutasíthatóságát a fiatalok társadalmi státusza szerint is. Abból indultunk ki, hogy amennyiben érzelmeikben tetten érhető egy ilyen típusú megosztottság, akkor véleményük konkrét megfogalmazásában is megmutatkozhatnak gondolkodásbeli különbségeik.

Az eredmények alapján úgy tűnik, a fiatalok sokkal egységesebbek abban, hogy a skinhead ideológia mely vonásait fogadják el, mint abban, hogy mit utasítsanak abból el. A szimpátiát kiváltó vonások közül a cigány-ellenesség tekintetében annyi különbséget tapasztalhatunk a fiatalok között, hogy a dolgozók ezt a tulajdonságot

az átlagnál kisebb, a munkanélküli fiatalok pedig valamivel nagyobb arányban fogadják el. A munkanélküliek esetében azzal a megszorítással kell élnünk, hogy ők természetesen nem az a 25 %, aki közöttük cigány származású. A tanulók leginkább azzal tűnnek ki, hogy az átlagnál kisebb arányban értenek egyet azzal, hogy a skinheadek alapvetően rendes, jó emberek, és amit akarnak, az alapvetően jó.

Következtetések

Két nagyon fontos következtetés vonható le mindabból, amit eddig elmondtunk: egyrészt az, hogy Magyarországon a rasszista skinhead ideológia – ahogyan ez megjelenik a fiatalok tudatában – mindenekelőtt cigány-ellenességet, valamint a társadalom peremén élő embercsoport gyűlöletét jelentik, nem elsősorban antiszemitizmust vagy az idegenek gyűlöletét, habár ez utóbbi már valamivel nagyobb jelentőséggel bír attitűdjeikben. A magyarországi skinhead mozgalom valószínűleg különbözik ebből a szempontból más európai mozgalmaktól, mint amilyen például a franciaországi antiszemitizmus vagy a németországi idegengyűlölet.

A másik levonható következtetés az, hogy a fiatalok a cigány-ellenességet, a cigányokkal szembeni erőszakot nem tekintik rasszizmusnak vagy faji megkülönböztetésnek. Ezt abból lehet tudni, hogy ez utóbbit mélyen és nagyon egységesen elutasítják olyanok is, akik eközben egyáltalán nem utasítják el a skinheadek cigány-ellenes akcióit. Ezt a magatartást alapvetően jogosnak és igazságosnak tartják, miközben nincsenek tudatában annak, hogy ennek az attitűdnek a legmélyén olyan motívációk húzódnak meg, amelyek teljes mértékben rasszizmusnak minősíthetők.

Eredményeink összefoglalásaképpen arra a következtetésre jutunk, hogy azok a fiatalok, akik vonzódnak a skinhead ideológiához, olyan társadalmi körülmények között élnek, amelyek nem nyújtanak számukra igazi perspektívákat és megfelelő jövőképet. Valószínűleg nagyon súlyos hátrányokkal rendelkeznek a munkaerőpiacon, és nagyon sok nehézségbe ütközik társadalmi integrációjuk is. Mindezek a tapasztalatok kiábrándulttá, csalódottá és ezért fogékonytá tehetik őket a radikális politikai ideológiák iránt, amely ezáltal veszélyezteti társadalmi integrációs szándékaikat is.

Garami Erika

AZ ISKOLÁK TÁRGYI FELSZERELTSÉGE

Az alábbiakban az Országos Közoktatási Intézet Kutatási Központja által 1996-ban készített kutatás eredményeit adjuk közre, amely a Világbank kezdeményezésére és támogatásával készült. Az ebből készült kiadvány címe és ismertetésünk alapja: *Az oktatás minősége és az önkormányzati oktatásirányítás.*

A kutatás célja az oktatási eredményesség és az önkormányzati irányítás és finanszírozás összefüggéseinek vizsgálata volt a különböző szereplők szempontjából. A kutatáson belül került az oktatási eredményesség értelmezésére is.

A kérdőíves terepvizsgálat során 32 településen végeztek felmérést az önkormányzatok és az iskolák körében. A megkérdezett igazgatók, tanárok és szülők több